

פרשת ויקרא

הפרשה במבט רחב

הרב יואב אוריאל

האם ה' חפץ בקרבנות?

בחומש ויקרא נפרסת מערכת רחבה של קרבנות. במסגרת זאת התורה ממעטת בהסבר ופירוט של התהליכים הנפשיים המלווים את הקרבן, ומתרכזת בפירוט הלכות הקרבנות.

בהמשך התנ"ך – בנביאים ובכתובים מופיעה במקומות שונים התייחסות עקבית של סייג ביחס לקרבנות. החל מדברי שמואל אל שאול והמשך בדוד המלך בתהלים, ובנביאים ישעיהו, ירמיהו, הושע ועוד. הנביאים הודיעו בשם ה' שהוא אינו חפץ בזבח בפני עצמו. ה' חפץ רק בזבח המוקרב מתוך הקשר שלם של צדק, משפט ועבודת ה':

כך אמר שמואל לשאול (שמואל א טו, כב): "ויאמר שמואל החפץ לה' בעלות וזבחים כשמע בקול ה' הנה שמע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים".

בספר תהלים (מ, ז) נאמר: "זבח ומנחה לא חפצת אֶזְנִים כְּרִית לִי עוֹלָה וְחִטָּאָה לֹא שְׁאַלְתְּ".

ובהמשך ספר תהלים (נ, ז-טו) נאמר שה' אינו בא בטענה כלפי ישראל על כך שלא זבחו לו, אלא על כך שעליהם לכבד אותו: "שמעה עמי ואדברה ישראל ואעידה בך אלהים אלהיך אנכי. לא על זבחיך אוכיחך ועולמתיך לנגדי תמיד. לא אקח מביתך פר ממכלאתיך עתודים. כי לי כל חיתו יער בהמות בהרי אלף. ידעתי כל עוף הרים וזיז שדי עמדי. אם ארעב לא אמר לך כי לי תבל ומלאה. האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה. זבח לאלהים תודה ושלם לעליון נדרך. וקראני ביום צרה אחלצך ותכבדני".

בספר ישעיהו (א, יא-יז) מוכיח הקב"ה את ישראל בחריפות שאינו חפץ בזבחייהם כל עוד הם ממשיכים

לחטוא: "למה לי רב זבחיכם יאמר ה' שבעתי עלות אילים וחלב מריאים ודם פרים וכבשים ועתודים לא חפצתי: כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמס חצרי: לא תוסיפו הביא מנחת שוא קטרת תועבה היא לי חדש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה: חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטרח נלאיתי נשא: ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה אינני שמע ידיכם דמים מלאו: רחצו הזכו הסירו רע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע: למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ שפטו יתום ריבו אלמנה".

ועוד בישעיהו (מג, כג-כד) מודיע ה' שהוא מאס בזבחי ישראל: "לא הביאת לי שיה עלתיך וזבחיך לא כבדתני לא העבדתיך במנחה ולא הוגעתיך בלבונה. לא קניתי לי בכסף קנה וחלב זבחיך לא הרוימתני".

ובסוף ספר ישעיהו (סו, א-ג): "כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי. ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם ה' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי. שוחט השור מכה איש זובח השנה ערף כלב מעלה מנחה דם חזיר מזכיר לבנה מברך און גם המה בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם חפצה".

הנבואה החריפה והמפתיעה ביותר בהקשר זה היא נבואת ירמיהו (ז, כא-כג). הוא אומר לכאורה שה' לא ביקש מישראל להקריב לפניו: "כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר: כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח: כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי

לְעַם וְהִלַּכְתֶּם בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֶצְוֶה אֶתְכֶם לַמַּעַן יִיטַב לָכֶם.¹

בדומה לכך, מיכה הנביא (ו, ו-ח) לימד את ישראל כי הדרך הראשית להתקרבות אל הבורא אינה הקרבנות: "בְּמָה אֶקְדֹּם ה' אֶכְפֹּף לְאֱלֹהֵי מְרוֹם הָאֶקְדָּמְנוּ בְּעוֹלוֹת בַּעֲגָלִים בְּנֵי שָׁנָה: הִירְצָה ה' בְּאֶלְפֵי אֵילִים בְּרַבְבוֹת נַחְלֵי שָׁמֶן הָאֶתֵּן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי פָרִי בִטְנֵי חֲטָאת נְפֹשֵׁי: הַגִּיד לָךְ אָדָם מִה טוֹב וּמָה ה' דוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהֶצַּנַע לָכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ".

וכן בספר הושע (ט, ד): "לֹא יִסְכּוּ לֵה' יַיִן וְלֹא יִעֲרְבוּ לוֹ זְבַחֵיהֶם כְּלָחֶם אוֹנִים לָהֶם כָּל אֶכְלָיו יִטְמָאוּ כִּי לַחֲמֶם לְנַפְשָׁם לֹא יָבוֹא בֵּית ה'" ובפרק יד שם: "קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה' אִמְרוּ אֱלֹהֵינוּ כָּל תְּשׁוּאָה עָוֹן וְקַח טוֹב וְנִשְׁלָמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ".

יחודן של מצוות הקרבנות

בפסוקים אלה חל בירור חריף שהוא יחודי למצוות הקרבנות, ולא מצינו כדוגמתן במצוות אחרות. רק ביחס לקרבנות מצינו שהקב"ה נוזף בישראל באופן עקבי על כך שהם מדגישים תחום מסויים של מצוות ה' יתר על המידה. לדוגמה: לא מצינו שהנביאים מוכיחים את ישראל על כך שהם שומרים באדיקות את השבת או המילה או המזוזה תוך שהם עושקים וגונבים. בדרך כלל הנביאים יוכיחו את ישראל על המצוות שאינם שומרים, אך לא יוכיחו את ישראל על המצוות שהם כן מקיימים תוך שהם חוטאים. רק ביחס לקרבנות מודיע הקב"ה כי הוא מואס את קרבנותיהם של מי שחוטאים במצוות התורה. ואם כן, יש להבין – מדוע ביחס לקרבנות מודיעים הנביאים שהקרבנה אינה רצויה לשמים כאשר האדם חוטא?

ועוד: היכן מוצאים אנו בתורה, בפרשיות הקרבנות את סדר העדיפויות הזה, אשר מודגש כל כך בנביאים?

הכל הולך אחר הכוונה

בעל ההפלאה בפירושו פנים יפות (שמות כ) פירש שהכל מתחיל מן המילים בתחילת חומש ויקרא "אדם כי יקריב מכם". הוא מסביר שדרך הקרבת הקרבנות היא רק כאשר האדם עושה אותה כאילו מקריב את

עצמו ומוסיף קרבת ה'. לולא זה, אין הקרבנות רצויים:
"ויש להבין, כי ענין הקרבנות הוא לקרב למסירת נפשו לה', וכענין שמצינו באברהם אבינו עליו השלום דכתיב [בראשית כב, יג] ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו, ואחז"ל [ב"ר נ, יד] שכל העבודות שעשה באיל, אמר שיהא מקובל כאילו עשה בבנו כמו שכתוב תחת בנו, וכן בכל קרבן היה הכוונה כאילו הקריב א"ע, כמו שנאמר בריש פ' ויקרא [א, ב] **אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה וגו' שיהא חשוב כאילו הקריב נפשו לה'**, אבל זולת זה נאמר [ישעיהו א, יא] למה לי רוב זבחיכם וגו', ונאמר [ירמיה ז, כב] כי לא - דיברתי את - אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח. ובענין השלמת נפשו לה' אמר דהע"ה [תהלים נא, יח - יט] כי לא תחפוץ זבח ואתנה עולה לא תרצה, זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה, ענינו רוח נשברה הוא השלמת נפשו ומאודו לה' כמאמר התנא [אבות פ"ג מ"ז] תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן בדוד הוא אומר [דבה"א כט, יד] כי ממך הכל וגו'. ירצה, שבמה שנותן להשי"ת ממאודו יחשב כאילו אתה ושלך שלו, והוא השלמת נפשו לה' ע"י הקרבת ממאודו, ומאמין בלב שלם, כי כל מה שהשפיע לו ה' משולחן גבוה קא זכה".

הקרבנות רצויים לכתחילה לפני ה', אך הם צריכים להיות מוקרבים דוקא בדרך מסויימת, יחודית ובלתי נתפסת ביחס לכל העולם האילי העתיק. הקרבנות חייבים להיות מתוך כוונה (מפתיעה) שהקרבן עצמו אינו העיקר. זאת בניגוד לפירוש הפשוט והמוכר לכל אדם בעולם העתיק התופס את הקרבנות כמין כופר ותמורה במקרה של חטא ואי הליכה בדרך הישר. וכך האדם מישראל עלול להבין את הקרבנות כפי משמעותן הפשוטה על פי המבט האנושי כקיצור דרך אל ה': של כופר ומחילה שהאדם משלם כלפי האל על חטאיו. דרך זו נדמית כקרובה מאד לדרך האמת של הקרבנות, וניתן בקלות לטעות ולחשוב כי זו מהות הקרבנות אשר ציוה ה'. אולם דרך זו מהווה דוקא הגשמה ופגימה באמונה האמיתית, משום שעל פיה הקב"ה כביכול צריך את הקרבן, ומקבל ממנו רווח. אז נוצרת עיסקה: אל מול הפגיעה של החטא, מקבל ה' את

¹ עובדים את ה' בנראה והשלמים היו מביאין לאכול בשר עם הראות במעשיהם עבודת האל ואמר מה לכם להביא זבחיכם ולהוסיף עוד עליהם עולות ותחשבו כי יהיו לרצון לי כמו שכתוב בהם ונרצה לו לכפר עליו וזה לא יהיה כי אם אין מעשיכם רצוני לפני עולות וזבחים ג"כ לא יהיו רצוני:

¹ רד"ק ירמיהו ז, כא: "זכר העולות שהן כליל וזכר הזבחים שהם השלמים שמהם יאכלו הבעלים בשר ולא זכר חטאת ואשם כי לא היו מתודים מחטאתם ולא שבים ועוד כי במזיד היו חוטאים ואין על המזיד קרבן אלא היו מביאים עולות להראות עצמם שהם

הקרבת ונהנה ממנו ח"ו. כך שבסופו של דבר זהו מבט אלילי של ריצוי האל על ידי קרבן.

דרך האמת של הקרבן הפוכה בתכלית. היא תלויה לחלוטין בכוונת הלב: **האדם אינו מקריב קרבן אלא מקריב את עצמו**. הקרבן אינו אלא אמצעי ודרך להקרבת האדם את עצמו בלא שימות בעצמו. אדם שפועל מתוך כוונה זו, בהכרח יקריב מתוך דביקות כללית במצוות ה' ולא מתוך חולשה ורפיון בהן.

נמצא שתחום הקרבנות שבתורה יחודי בכך שנצרכת עבודה וזכות הלב בכדי לפעול בו בדרך הרצויה בעיני ה'. אותו התחום עצמו קרוב להיעשות מתוך מגמה שגויה ובלתי רצויה.

סימן לבנים

הרב אליעזר קשתאל

אדם כי יקריב

להקריב בכדי להתקרב

ספר ויקרא, האמצעי מבין חומשי התורה, משול ללב, המכניס אותנו אל הקודש פנימה. בספר ויקרא כמעט ואין סיפורי מאורעות, כולו מוקדש לעבודת הקדושה. ספר ויקרא פותח בציווי להקריב: "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּנּוּ קֶרְבָּן לַה'", אי אפשר להתקרב אל הקודש בלי להקריב. כך גם אדם שרוצה להתקרב לחברו, חייב להקריב במקצת את האגו שלו בכדי להקשיב ולהתחשב. המבקש לקנות ערך רוחני ולהטמיעו בפנימיותו, חייב להקריב משהו מהרגליו ויצריו. וכשם שישנה התקרבות אישית, כך ישנה גם התקרבות ציבורית, קרבן ציבור, הניתן על ידי העם כולו. "מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרְבוּ אֶת קֶרְבַּנְכֶם" הבהמות המוקרבות הן בהמות המשק, אלו שהאדם מורגל בהן. ההקרבה פונה אפוא אל התכונות המצויות בתוכנו, המורגלות בחיינו, ומגולמות בכבש, בעז ובפר, כפי שמבאר זאת הרב קוק בפירושו לקרבנות, בסידור 'עולת ראיה'.

הכבש והפר

הכבש הוא בעל חיים נינוח, לא קופץ, לא תזזיתי. הכבשים רועים באחו בשקט ובשלווה, בעקביות, בלי טלטלות ושינויים. אך הנינוחות הזו טומנת בקרבה סכנה של שעבוד לשגרה, היוצר קושי לשנות הרגלי חשיבה והתנהגות. יש בנו בחינת 'כבש' תמידית, היוצרת קיבעון

וחוסר אומץ להשתנות. "אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֶקֶר" (שמות כט, לט). כל הקרבנות מועלים רק לאחר כבש התמיד, רק לאחר ההתמודדות שלנו עם המורגל והקבוע. תחילה עלינו להצליח לקום כל בוקר לחיים חדשים, שאינם רק המשך רציף ורדום של היום קודם. הפר, בהמה גדולה וחזקה, שבכוח חרישתה גדל השדה: "וְרָב תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר" (משלי יד, ד). השם 'פר' קשור ודאי לפריון, לצמיחה וגדילת פירות. בתוך כל אחד מאיתנו יש גם קצת מתכונת הפר. כוח ה'פר' הוא הרצון לפעול, להשפיע, לשנות את העולם, בעזרת כוחות היצירה שבנו. אך גם כאן נדרש לפעמים להקריב. לעתים, תנופת העשייה אינה מבחינה בכך שהיא דורסת ואולי אף נוגחת את העומד בדרכה. לעיתים נדרש להקריב את הפר, לעצור לרגע את היצירה, ולבחון האם היתה העלמת עין מערכים שונים בלהט הפעילות והצמיחה האישית. ישנן מצוות המגבילות את פעולת החרישה של הפר: "לֹא תִחַרְשׁ בְּשׁוֹר וּבְחֶמֶר יִחַדְּו" (דברים כב, י). "בְּחֶרֶשׁ וּבְקֶצִיר תִּשְׁבֹּת" (שמות לד, כא). מצוות אלו מלמדות אותנו שהרצון הגדול לעשייה מחייב לא פעם ביקורת וניווט. לפעמים הדחף לפעול בחופזה עלול להביא לעשיית עגל זהב, לאובדן כל הערכים.

שעיר העיזים

כוח נוסף בחיינו מיוצג על ידי השעיר, אשר שמו מזכיר לנו דמות שלילית: "וְאִתָּן לַעֲשׂוֹ אֶת הַר שְׁעִיר לְרִשָּׁת אוֹתוֹ" (יהושע כד, ד). השעיר, כשמו, מעורר סערה והרס. נטיית ההרס שבנו עלולה להיות שלילית וקטלנית. רגשות קנאה או שנאה גורמים לא פעם לפגיעה מיותרת, לזלזול והכשלה. אולם, ישנו גם הרס חיובי. ההלכה מתירה לסתור בית כנסת ישן על מנת לבנות בית כנסת חדש. בעל תשובה, נדרש להרוס נטיות והרגלים קודמים על מנת ליצור דרך חדשה. מלאכת ההרס דורשת מאיתנו זהירות רבה, ודיוק גבוה. זו טעות להרוס מצב נפשי מסוים בטרם יש בידינו הכלים להקים מצב טוב יותר. הרס חיובי מחויב להיות בבחינת סותר על מנת לבנות, בדומה לסתירת זקנים שהיא כולה בנין (על פי מגילה לא ע"ב). את השעיר קל-הדעת יש להקריב בכדי לברר את מקומו המיושב של הרס השעיר החכם, הפנימי. שלושת הכוחות האלו, הכבש הפר והשעיר, נמצאים בחיינו תמיד – הרצון לקביעות ויציבות, הרצון החיובי ליצור דבר חדש, והרצון להרוס את הישן. בשלושתם צריך לעבוד את ה', ואת שלושתם צריך להקריב לפעמים, כדי לזכך ולדייק את חיינו.

חטאת ה'בערך'

קרבת החטאת תופס בפרשה מקום נרחב, כשהתורה מקדישה לו יותר פסוקים מכל קרבן אחר. ישנו פירוט של סוגי חטאת – חטאת נשיא, חטאת כהן גדול, חטאת סנהדרין, חטאת היחיד, סך הכל שלושים וחמישה פסוקים. ההודאה בטעות הינה דבר עצום ומוערך ששווה להקדיש לו פסוקים רבים. נטיית האדם הטבעית היא להיות סלחן כלפי עצמו, להעלים טעויות שקרו בינו לבין עצמו. אשר על כן, קרבן חטאת הוא הקדוש מכל הקרבנות, קרבנו של המודה בטעות מעצמו ואינו מטיח את שגיאותיו. ההודאה בכשלון מבטאת שאיפה לחיים שלמים ומדויקים. חטא השגגה נובע ממקום לא מספיק מדויק ותובעני בחיינו, וההודאה על כך מעלה אותנו לחיים שהם פחות 'בערך'. בכל הקרבנות, הכהן זורק את הדם על ידי כלי לכיוון קיר המזבח באופן כללי, אך לא כן בחטאת – דם החטאת ניתן באצבע, בדיוק על ארבע קרנות המזבח, היוצרות ריבוע מדויק. הנטייה האנושית ל'בערך' מוקרבת על מזבח היושר והחתירה לשלמות. איש מאיתנו לא רוצה לגור בבית שתוכנן על ידי מהנדס 'בערך', או להיות מנותח על ידי אדם בעל הכשרה רפואית 'בערך'. ספר 'מסילת ישרים' מלמד אותנו שכך גם בתורה ובמצוות, ובעבודת המידות.

אשמת הספק ושמחת השלמים

בהמשך הפרשה מובא דין קרבן אשם תלוי. זהו קרבן על טעות שכלל אין ודאות שנעשתה, זהו קרבן הבא מתחילתו רק על הספק. "אמרו עליו על בבא בן בוטי, שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום" (כריתות ו, ג). חכם זה לא הרשה לעצמו להיות בספק-חטא. האשם התלוי מלמד על הרצון להימנע מסימני שאלה ביחס למעשים שערפל מסוך עליהם. קרבן האשם קורא לנו לקחת אחריות על ההחלטות והביצועים, להקריב את הערפול והספק על מזבח הרצינות והבהירות. קרבן השלמים לעומת זאת, מגיע דווקא ברגעי שלמות ותחושת הצלחה ברורה. גם אז יש להקריב את שכחת מקור השלמות שבחיינו. קרבן השלמים מזכיר שהשלמות והשמחה אינן בזכותנו, הן באות לנו בחסדי שמיים.

עבודה

"כִּי כָל שְׂאֵר וְכָל דָּבָשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לִּהּ". הוראה זו נאמרת ביחס לכלל הקרבנות, התורה אוסרת מתיקות מורגשת בעת עבודת הקרבנות. לדעת הרב קוק בספרו

'עולת ראייה', הדבש המתוק הוא ביטוי לרצון להישג רוחני מהיר ומורגש, למתיקות מיידית. הקרבנות הם עבודה הכרוכה בתהליך מאומץ ומר, קרבן נפשי אמיתי אינו מתוק. אדרבא, אנו מצווים למלוח את כל הקרבנות, להתמודד באומץ עם הכאב שבפרידה ממידות רעות והרגלים פחותים. המלח מעבד את החומר, יוצר תהליכי רתיחה, ומחולל שינויים הדרגתיים בחיים. ספר ויקרא הוא סיפור של מאמץ מרובה בפרטים ודינים, אין בו ניסים ומופתים אלא בעיקר עבודה. תחילתו של הספר בקרבנות, והמשכו באיסורי מאכלות, בדיני טומאה וטהרה, ביחסים בין אדם לחברו, במועדי הקודש ובמצוות הכהונה, וסופו בהלכות הארץ העם והמדינה, הנבנים זה מתוך זה.

יהודה בצילן של מלכויות

בפרק לט בישעיה מסתיים סיפור הנס של חזקיה. אשור כובשת את כל המזרח התיכון ומשעבדת את מצרים. גם יהודה סופגת מכה כבדה, וכל ערי המבצר שלה נתפסות ומוגלות על ידי אשור. בירושלים נשאר פליטה קטנה, בהנהגתו של חזקיה הצדיק. חזקיה מתבשר שממלכתו לא עתידה לזכות לעצמאות גם בעתיד. לאחר מפלת אשור – יהיו בניו סריסים בהיכל מלך בבל.

בתקופה כזו, מתברר מחדש תפקידם של ישראל. נראה שהעולם כולו נשטף בשטף אמפריאלי מן המזרח. ותרבות האלילות משתלטת על העולם בלי שום חרך המאפשר מקום לעמדה אחרת. בתוך עולם זה תעמוד ממלכת יהודה הקטנה כמוקד של עבודת אלוקים מיוחדת המספרת תהילת ד' לכל העמים.

בתחילת הספר מציב ישעיה בחירה לאנשי ממלכת יהודה- או לבחור במלכי יהודה ההולכים לאט, או לספור את מי הנהר העצומים- מלך אשור. "יַעַן כִּי מָאֵס הָעַם הַזֶּה אֶת מִי הַשִּׁלַח הַהֲלֵכִים לְאֵט וּמִשׁוֹשׁ אֶת־רַצִּין וּבְנֵי־מַלְיָהּ: וְלִכְן הִנֵּה אֲדַנִּי מֵעַלָּה עֲלֵיהֶם אֶת־מִי הַנְּהַר הָעֲצוּמִים וְהַרְבִּיִם אֶת־מַלְךְ אֲשׁוּר וְאֶת־כָּל־כְּבוֹדוֹ וְעַלָּה עַל־כָּל־אֲפִיקָיו וְהִלֵּךְ עַל־כָּל־גְּדוֹתָיו: וְחָלַף בְּיַהוּדָה שֵׁטֶף וְעָבַר עַד־צָנָאֵר יַגִּיעַ וְהָיָה

מטות כנפיו מלא רחב־אֶרֶץ עִמָּנוּ אֵל" (ישעיהו פרק ח פסוק ו-ח)

הנהר מלווה את יהודה לאורך כל ההתמודדות מול אשור. הקב"ה מבטיח הגנה על ציון גם כאשר ישטוף הנהר הגדול את האזור כולו: "הֲזֶה צִיּוֹן קִרְיַת מוֹעֲדֵנוּ עֵינֶיךָ תִּרְאֶנָּה יְרוּשָׁלַם נֹנֶה שְׁאֵן אֶהֱל בְּלִיצְעוֹן בְּלִי־סַע יִתְדַתִּי לְנֹצַח וְכָל־חֲבָלָיו בְּלִי־נִתְקוּ: כִּי אִם־שָׁם אֲדִיר יִקְוֶה לָנוּ מְקוֹם־נְהָרִים יֵאָרִים רַחֲבֵי יָדַיִם בְּלִי־מֶלֶךְ בּוֹ אֲנִי־שֵׁיט וְצִי אֲדִיר לֹא יַעֲבֹרֵנוּ: כִּי יִקְוֶה שְׁפִטְנוּ יִקְנֶה מִחֻקֵּנוּ יִקְנֶה מִלְּכֵנוּ הֲוֵא יוֹשִׁיעֵנוּ" (ישעיהו פרק לג פסוק כ-כג, כג-כד)

כעת, לאחר השתלטות אשור על האזור, מעודד הקב"ה את ישראל, גם בתוך המים-הקב"ה מוביל אותנו: "וְעַתָּה כִּי־יִקְוֶה בְּרָאָה יַעֲקֹב וְיִצְרָח יִשְׂרָאֵל אֶל־תִּירָא כִּי־גֹאֲלֶיךָ קָרָאתִי בְּשֵׁמִי לִי אֶתָּה: כִּי־תַעֲבֹר בְּמֵי־אֲתָרָאֲנִי וּבְנִהְרוֹת לֹא יִשְׁטַפּוּךָ כִּי־תִלָּךְ בְּמוֹאֲשֵׁלָא תִכּוֹה וְלִהְבֵּה לֹא תִבְעֶרְךָ" (ישעיהו פרק מג פסוק א-ג)

עבודת הקורבנות- מוקד התפיסה הישראלית מול האלילות

בתפיסות האלילות, היוו הקורבנות שוחד ומתת לאלים. אלים שהם בעלי נטיות כמו אנושיות, וניתנים לפיתוי ושיחוד במתנות. במסגרת זו, ככל שהאל יותר נכבד, יש לשחדו בשפע גדול יותר של מתנות וקורבנות. כך בתפיסה המצרית, כך בתפיסה האשורית. כבר אסף המשורר בספר תהלים מחדד את ההבדל בין התפיסה הישראלית של הקורבנות ככריתת ברית עם הקב"ה ובין התפיסה האלילית של אל ר'עב שיש להשביע אותו: "אֶסְפּוּלִי חֲסִידֵי כְרִיתֵי בְרִיתִי עַל־יִצְחָב: ... לֹא עַל־זִבְחֶיךָ אוֹכִיתֶךָ וְעוֹלֹתֶיךָ לִנְגְדֵי תַמִּיד: לֹא־אֶקַח מִבֵּיתֶךָ פֶּר מִמִּכְלֵאֲתֶיךָ עֲתוּדִים: כִּי־לִי כָל־חֵיתוֹי־יַעַר בְּהַמּוֹת בְּהַרְרֵי־אֶלְפִי: יַדְעֵתִי כָל־עוֹף הָרִים וְזִיז שְׂדֵי עַמְדִי: אִם־אָרַעַב לֹא־אֶמַר לָךְ כִּי־לִי תָבַל וּמִלֶּאָה: הָאוֹכֵל בָּשָׂר אֲבִירִים וְדָם עֲתוּדִים אֲשַׁמָּה: זַבַּח לֵאלֹהִים תּוֹדָה וְשִׁלֵּם לְעֹלֵיוֹן נְדָרֶיךָ: וְקָרָאֵנִי בְּיוֹם צָרָה אֲחַלְצֶךָ וְתִכְבְּדֵנִי" (תהלים פרק נ פסוק ה-טז)

התמודדות יסודית זו עם תפיסת הקורבנות נמצאת בתשתיות האנושות. הקב"ה מלמד את קין את תכליתם של הקורבנות - כביטוי להטבת הרצון האנושי, ולא

כמנחה ריקה ל'שיחוד' של אל כזה או אחר: "וַיִּשַׁע יִקְוֶה אֶל־הֶבֶל וְאֶל־מִנְחָתוֹ: וְאֶל־קֵיִן וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיִּחַר לִקְיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו: וַיֹּאמֶר יִקְוֶה אֶל־קֵיִן לָמָּה תָרָה לָךְ וְלָמָּה נָפְלוּ פָּנָיֶךָ: הֲלוֹא אִם־תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם־לֹא תִיטִיב לִפְתַח חַטָּאת רִבְּץ וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקְתוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ" (בראשית פרשת בראשית פרק ד פסוק ד-ח)

חלק מהתמודדות של התורה עם תפיסה אלילית זו היא ההגבלה והצמצום של הקורבן. פרשת ויקרא מצמצמת מאד את הקורבנות- לכבש אחד, בן יונה או תור ואפילו קומץ מנחה. צמצום זה אינו כמותי בלבד אלא משדר את מטרתם העקרית של הקורבנות - עבורינו ולא עבורו. תיקון הנפש שלנו ולא מתת להשביע אל רעב. בתחילת התפשטות אשור לאזור, התפעל אחז מאד מן הכמות וההקף של פולחן הקורבנות האלילי, וציווה את הכהן הגדול להקים מזבח ענק בבית המקדש, מה שלתפיסתו ישדרג וירומם את עבודת ד'. את המזבח הישראלי הצנוע, הוא מכנה בזלזול "מזבח נחושת" ומשאירו כמוצג הסטורי לביקורים מדי פעם: "וַיִּלֶךְ הַמֶּלֶךְ אַחָז לִקְרֹאת תְּגִלַת פְּלֶאָסָר מֶלֶךְ־אֲשׁוּר דּוֹמָשֶׁק וַיִּרְא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בְּדַמְשֶׁק וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחָז אֶל־אֹרִיָּה הַכֹּהֵן אֶת־דַּמְתָּו הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־תִּבְנִיתוֹ לְכֹל־מַעֲשֵׂהוּ: ... וַיִּצְוֵהוּ וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ אַחָז אֶת־אֹרִיָּה הַכֹּהֵן לֵאמֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ הַגָּדוֹל הַקָּטָן אֶת־עֹלֹת הַבָּקָר וְאֶת־מִנְחֹת הָעֶרֶב וְאֶת־עֹלֹת הַמֶּלֶךְ וְאֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־עֹלֹת כָּל־עַם הָאָרֶץ וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם וְכֹל־דָּם עֲלֵה וְכָל־דָּם זָבַח עֲלֵיו תִּזְרַק וּמִזְבֵּחַ הַנְּתָשֶׁת יִהְיֶה־לִּי לְבָקָר" (מלכים ב פרק טז פסוק י-טז)

התורה כבר הזהירה לא רק מעבודת אלילים, אלא גם מחיקוי סגנון אלילי לעבודת ד'. בפרשת ראה עסוקה התורה בתהליך מדורג של צמצום הקורבנות אל המקום אשר יבחר: "לֹא־תַעֲשֶׂנוּ כֵּן לִיקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם: כִּי אִם־אֵל־הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׂבָטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לִשְׁכֵנוֹ תִדְרָשׁוּ וּבָאתֶם שָׁמָּה: וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֶת־מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם וְאֶת־תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם וּבְכֹרֹתֵי בְקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם" (דברים פרשת ראה פרק יב פסוק ד-ז)

וביותר הזהירה התורה על בחירת סגנון אלילי לעבודת ד': "הִשָּׁמֵר לָךְ פְּרִי־תִנְקֶשׁ אֲחֵרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׂמֵדָם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־

תְּדַרְשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־
אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי: לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לִיקוֹק אֱלֹהֶיךָ כִּי־
כָּל־תּוֹעֵבֹת יִקּוֹק אֲשֶׁר שָׁנָא עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־
בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם: ² (דברים
פרשת ראה פרק יב פסוק ל - לא, ל-לא)

בהפטרתינו, מחדד הנביא שפניה לד' בסגנון אלילי- בעצם
מהווה עבודה של אל זר. כי האלוהים הרעב למתת בני
אנוש - אינו ד' אלוקי ישראל. "וְלֹא־אֲנִי קָרָאתִי יַעֲקֹב כִּי־
יַגִּיעַ בִּי יִשְׂרָאֵל: לֹא־הִבִּיאתָ לִי שְׁנָה עֲלִיתִיךָ וְזָבַחְךָ לֹא
כַּבְּדִתָּנִי לֹא הִעֲבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה וְלֹא הוֹגַעְתִּיךָ בְּלִבְנוֹהָ: לֹא־
קָנִיתִ לִּי בַכֶּסֶף קָנָה וְחִלַּב זָבַחְךָ לֹא הִרִיתָנִי אֲךָ הִעֲבַדְתָּנִי
בְּחֹטְאוֹתֶיךָ הוֹגַעְתָּנִי בְּעוֹנֹתֶיךָ" (ישעיהו פרק מג פסוק כב -
כד)

מלחמה ישירה בעבודה זרה העולמית

התכנסותו של העולם תחת אמפריה אחת ותרבות אחדת-
מאפשרת לנביא לפנות ישירות לכל באי עולם, ולהלעיג
בפניהם את עבודת האלילים שלהם. אם עד עכשיו
התמקדו ישראל בבנית ממלכת כהנים וגוי קדוש אשר
מתוכה יכיר העולם את אלוקי ישראל. כעת מתמודד
הנביא ישירות עם עבודת האלילים העולמית ולועג לה.
הוא מתאר באריכות איך משתמש עובד האלילים בעצים
לצרכיו החומריים כמו חימום אכילה ובישול, ומהשארית
עושה פסל: "וְלֹא־יִשְׁיב אֶל־לְבָבוֹ וְלֹא דַעַת וְלֹא־תְבוֹנָה לֵאמֹר
חֲצִיז שִׁרְפִתִי בְּמוֹאֵשׁ וְאֵף אֶפִּיתִי עַל־גִּחְלִיוֹ לָחֶם אֲצַלֶּה
בְּשֶׁר וְאֶכֶל וְיִתְרוֹ לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה לְבֹל עַץ אֶסְגֹּד: רַעְיָה
אֶפְרַח לֵב הוֹתֵל הִטָּהוּ וְלֹא־יִצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא יֵאמֶר הֲלוֹא
שָׁקַר בִּימִינִי" (ישעיהו פרק מד פסוק יט - כא)

מפעל זה של הגחכת האלילות, הוא שלב ראשון בדרך
לביטול יצר העבודה זרה שייגיע בתחילתו של הבית השני.

כי אצוק מים על צמא

בתחילת הספר, קרא הנביא לבחירה בין מי השילוח
ההולכים לאט ובין הנהר האשורי. כעת, לאחר ששטף

הנהר האשורי את הכל. נראה שמי השילוח יבשו, אין
תקומה למלכות יהודה. מלכות העומדת להטמע במרחב
האשורי.³ כאן מזכיר לנו הנביא את מקור המים, הבורא.
גם כאשר נראה שיבש המעיין, יכול הקב"ה ליצוק מים הן
על הזהות הישראלית והן על קרבנתם לקב"ה. "כִּי אֲצַק־מַיִם
עַל־צִמָּא וְנִזְלִים עַל־יְבֹשֶׁה אֲצַק רֹחַי עַל־זֶרְעֶךָ וּבְרַכְתִּי עַל־
צִאֲצָאֶיךָ: וְצִמְחוּ בְּבֵין חֲצִיר כַּעֲרָבִים עַל־יְבֹלֵי־מַיִם" (ישעיהו
פרק מד פסוק ג - ה)

כמה מרפאים הדברים את נבואת עמוס הקשה: "הֲנָהוּ
יָמִים בָּאִים נְאֻם־אֲדֹנָי יְקוֹק וְהִשְׁלַחְתִּי רֶעֶב בְּאֶרֶץ לֹא־רָעַב
לְלֶחֶם וְלֹא־צָמָא לַמַּיִם כִּי אִם־לִשְׂמַע אֶת דְּבַרִּי יִקְנֶה: וְנָעוּ
מַיִם עַד־יָם וּמִצְפּוֹן עַד־מִזְרַח יִשׁוּטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת־דְּבַר־יְקוֹק
וְלֹא יִמָּצְאוּ: בַּיּוֹם הַהוּא תִתְעַלְפֶּנָּה הַבְּתוּלֹת הַיְּפֹת
וְהַבְּחוּרִים בְּצִמָּא" (עמוס פרק ח פסוק יא - יד, יא-יד)

עם צידה לדרך שכזו, עתידים ישראל לצלוח את ימי
האמפריות האשורית והבבלית. סופו של הנהר ששטף את
האזור להתייבש ולאפשר בניין מחודש לירושלים וערי
יהודה תפקיד זה מיועד להממלכה הפרסית, הממלכה
שיש ממנה ציפיות משיחיות ממש לבנין ירושלים ובית
המקדש: "מִקִּים דְּבַר עֲבָדוֹ וְעִצַּת מִלְּאָכְיוֹ יִשְׁלַח הָאֱמֹר
לִירוּשָׁלַם תּוֹשֵׁב וְלַעֲרֵי יְהוּדָה תִּבְנֶינָה וְחִרְבוֹתֶיהָ אֶקְוִמָם:
הָאֱמֹר לְצוֹלָה חֲרָבִי וְנִהְרַתִּיךָ אוֹבִישׁ: הָאֱמֹר לְכֹרֶשׁ־רַעִי וְכָל־
חֲפָצֵי יִשְׁלַח וְלֹאֱמֹר לִירוּשָׁלַם תִּבְנֶנָּה וְהִיכַל תִּסְוֶד" (ישעיהו
פרק מד פסוק כו - כח)

במלוא תפארת מעשיו בכל מקומות ממשלתו

פסוקים נשגבים אלו של ישעיהו. מלווים את ישראל בכל
שנות גלותם. הבטחון שישראל הם עדיו של הקב"ה ויהיה
מצבם אשר יהיה. לא ינטשו ולא יעזבו מלווה אותנו אלפי
שנים וקולו מהדהד באוזנינו גם בשנים ארוכות של
נסיונות התכחשות, מבחוץ ומבפנים, אל ייעודם זה של
ישראל, יעוד לאומי שהוא יעוד עולמי.:

³ מצב עניינים זה הביא את מנשה, בנו של חזקיהו, לעבודת אלילים
חסרת מעצורים.

² אכן, אחז, במסגרת בחירתו סגנון אלילי גם העביר בניו באש.

ישראל מספרים תהלת ד', כח גבורה העליונה,

במלא תפארת מעשיו בכל מקומות ממשלתו, מעולם ועד העולם.

זהו גורל ישראל. ואתם עדי נאם ד' ואני אל...

והאמת העליונה הזאת היא מקוממת את כל היקום, כל יציר נברא ממנה חי, הכל מכחה ישתלם,

כל הנופלים יקומו על ידה, כל עשוקי כח, כל רוצי משפט ישובו וינהרו מזיוה,

כל טבועי שאול בחילה יעלו ויעמדו במרחב,

כל זהומי כל תמונה סוררה, כל החשוכים על ידי כל סכלות וכל תעוב, -

על-ידי אור עולמי אין קץ זה יביטו וינהרו.

(אורות, ישראל ותחיתו א)

בכל זאת אנחנו מנסים למצוא גם טעמי מצוות שנוכל להבין. וננסה למצוא טעם למה חמץ ודבש אסורים, ומלח צריך:

המטרה של האכילה היא הקיום של הגוף ושל החיים. ובשביל זה אדם צריך לאכול מספר מסויים של קלוריות כל יום, וחומרים מסויימים: כמות מסויימת של חלבונים, של מלחים, של ויטמינים, וכן הלאה. אין קשר ישיר, לכאורה, בין הצורך לאכול, לבין ההנאות של האדם.

ובכל זאת יש באכילה גם הנאה, כי אי אפשר לסמוך על בני אדם שידעו לעשות את החשבון שהם צריכים לאכול, וילכו לאכול. ולכן צריך למשוך אותם בעזרת הנאות. יש לגוף שתי דרכים עיקריות לגרום לאדם לאכול: האחת היא הרעב. כשאדם לא אכל מספיק, והקיבה שלו ריקה, בלי קשר לשאלה אם יש לו מספיק קלוריות או לא, הוא יהיה רעב. הרעב יציק לו עד שימלא את הקיבה. הדרך השניה היא ההנאה מהטעם הטוב שיש במאכלים מסויימים. האדם מחפש, למשל, את הטעם המתוק, ולכן הוא הולך לאכול. כלומר, דרך אחת היא מניעת סבל, ודרך שניה היא חיפוש הנאה.

המטרה של החמץ היא לגרום לאדם לשבוע. במצה ובלחם יש את אותה כמות קלוריות, אבל הלחם מנופח בהרבה אוויר, שגורם לקיבה להתמלא ולהרגיש שבע. המצה משאירה אותנו רעבים למרות שקיבלנו כל מה שצריך. המטרה של הדבש היא למשוך את האדם אל המתקוקות.

אומרת התורה, שכשרוצים לעבוד את ה' באמת, צריך לוותר על המטרות האלו, שהן לא המטרה האמיתית של האכילה, וצריך לחפש את המטרות האמיתיות. צריך לעשות את רצון ה' גם אם לא יהיה לנו נעים לעשות אותו, ואפילו אם נסבול בשבילו. ולכן כשמקריבים לה' קרבן, לא מעלים לא שאור ולא דבש.

ולכן בפסח, שבו יצאנו ממצרים להיות עבדי ה', אנחנו לא אוכלים חמץ, כדי להדגיש שאנחנו הולכים לעשות את רצון ה', יהיה מה שיהיה, גם אם הוא לא יתאים לנו. אלא שכשקיבלנו בשבועות תורה, גילינו שרצון ה' דווקא מתאים לנו בדרך כלל. והעולם נבנה על פי התורה, ולכן מי

פשט בפרשה

הרב עמנואל בן ארצי

שמרים, דבש, מלח

נאמר בפרשתנו: "כֹּל שְׂאֹר וְכָל דָּבֵשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לִּי: קֶרֶבַן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם לִּי וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵעָלוּ לְרִיחַ נִיחֹחַ: וְכָל קֶרֶבַן מִנְחֹתֶיךָ בַּמֶּלַח תִּמְלַח". כלומר, כשמקריבים קרבנות, אי אפשר שיהיו חמץ, ואי אפשר שיהיו מדברים מתוקים, כולל פירות, אבל חייבים שיהיה בהם מלח. לעומת זאת קרבן ראשית אפשר שיהיה מחמץ ומדבש. קרבן ראשית מחמץ, הם שתי הלחם שבאות בשבועות, והן באמת לא עולות על המזבח, אלא הכהנים אוכלים אותן. וקרבן ראשית מדבש, הם הביכורים, שמתחילים גם כן להביא בשבועות, שהם פירות, וגם אותם אוכלים הכהנים.

ולמרות שאין לנו יכולת להבין עד הסוף למה ה' ציווה מצווה מסוימת, כי לכל מצווה יש סיבות עליונות מאוד,

אנחנו רוצים להרגיש ולהדגיש את הטעם הטוב שיש במצוות, ולעשות אותן מרצון.

[הרחבה ועיון נוסף: ויקרא פרק ב פסוק יא: רבינו בחיי 'ועל דרך הפשט', בעל הטורים, כלי יקר, שם משמאל מועדים סוכות 'הנה השמחה', ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק במדבר: לחג השבועות ה, לראש חודש סיון 'וכאן נדרש דכתיב בחודש', צדקת הצדיק אות רטו 'ובגמרא איתא טעות בן זומא', עולת ראייה חלק א עמוד קמח 'ועוד תני בר קפרא', מאמרי הראיה חלק ב הערה כוללת 'לבד ביאור עניני המצוות'].

עולמות חדשים בפרשה

הרב יוסף שילר

לרצונו לפני ה'

פרשות ויקרא וצו מפרטות את כל חמשת סוגי הקורבנות: עולה, מנחה, שלמים, חטאת ואשם. הסדר בפרשת צו שונה קצת מפרשתנו, והרמב"ן מבאר שבפרשתנו החלוקה היא בין קורבנות נדבה לקורבנות חובה, ואילו בפרשת צו יש הדרגה לפי רמת קדושתו של הקורבן. ראייה בולטת לדברי הרמב"ן היא שפרשתנו מחולקת לשני 'דיבורים' של ה' אל משה: בדיבור הראשון יש רצף של ציוויים על קורבנות עולה, מנחה ושלמים שהם נדבה, ובדיבור השני רצף נוסף על קורבנות חטאת ואשם שהם חובה.

חלוקה זו אינה רק הגדרה הלכתית. החידוש ב'דיבור' השני גדול הרבה יותר מבראשון - מדובר על קורבנות שלא היו קיימים עד אז. בדרך כלל מתייחסים לפרשת ויקרא כפרשה שעונה על השאלה 'איך מקריבים את הקורבנות?', אך לפני כן הפרשה מלמדת אותנו אילו קורבנות ישנם.

הקרבת קורבנות נדבה לא התחדשה בהקמת המשכן, אלא היתה קיימת מאז אדם הראשון. קורבן עולה מוזכר כבר אצל נח: "וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ", קורבן מנחה אצל קין והבל: "וַיָּבֹא קַיִן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לֵה' ", וקורבן שלמים אצל יעקב: "וַיִּזְבַּח זָבָחִים לֵאלֹהֵי אֲבֹתָיו יַעֲקֹב" - הקריב שלמים להשלים אליו כל המדות". לכן ה'דיבור' הראשון בפרשה מחדש בעיקר כיצד ייעשו הקורבנות מכאן ואילך כאשר יש משכן

ששומר על התורה בדרך כלל לא סובל, ולא צריך לוותר על ההנאות של העולם הזה. ולכן בשבועות דווקא מביאים את שתי הלחם מחמץ ואת הביכורים מדבש. אלא שגם אז הם לא עולים על המזבח. כי תמיד נמשיך לזכור, שגם אם יום אחד המצוות לא יתאימו לנו, גם אם יום אחד הן לא יהיו מתוקות, או אם נצטרך לסבול רעב בשבילן, נמשיך לקיים אותן. ורצון ה' הוא המטרה, ולא ההנאה שלנו.

השאור והדבש חשובים כקרבן ראשית. כשאדם נכנס לעבודת ה' חשוב שלא ירתע מהצורך לוותר על הנאות העולם הזה. ולכן חשוב שבתחילת עבודת ה' של האדם, הוא יראה שלא חסר לו כלום, הוא שבע. ויראה שיש לו את כל ההנאות הדרושות בעולם בצורה מותרת. אבל כשיתקרב יותר לה' הוא יבין שלא זו המטרה.

אבל האם המטרה היא שאדם יעבוד את ה' בלי להבין כלום? האם המטרה שיסבול? וודאי שלא. המלח אינו טעם טוב שמושך אותנו לאכול אותו, אבל הוא מדגיש את הטעמים המיוחדים שנמצאים בכל מאכל. לכן מצווה אותנו התורה שעל כל קרבן נשים מלח. כשנעבוד את ה' לשם עבודת ה', ולא כדי לחפש את מה שנחמד וטוב לנו, נרגיש את הטעמים המיוחדים שיש בכל מצווה. נרגיש את הטעם הטוב שיש בעבודת ה', ונרצה לעבוד אותו.

ילד קטן חושב על עצמו בדרך כלל: הוא רוצה טעם מתוק, והוא לא רוצה לסבול. כשהילד מתחיל ללמוד תורה, אנחנו נותנים לו ממתקים כשהוא מסיים פרשה, או כשהוא בא לבית הכנסת. אנחנו לא משאירים אותו ער כל הלילה בשבועות, ולא מעירים אותו לוותיקין. ראשית הלימוד של הילד באה עם מתיקות ובלו שירגיש חלילה סבל. אבל כשהילד גדל, אנחנו לא מתכוונים שימשיך ללמוד תורה בשביל העוגה בסוף, ושימשיך לחשוב על שעות השינה שלו כדבר העיקרי. כשהילד גדל הוא כבר נהנה מהלימוד עצמו, הוא לומד דברים שהוא אוהב ללמוד. הוא כבר נהנה להשאר ער כל הלילה בשבועות, ורוצה מעצמו לפעמים לקום לוותיקין. הוא מרגיש את הטעם הטוב של המצווה עצמה, והרצון שלו עצמו משתנה.

לכן אנחנו מחפשים טעמי מצוות, למרות שלא נבין, כנראה, לעולם את כל העומקים שיש בכל מצווה. כי

השינוי הפנימי, הרצון הוא הכרחי ואין לקורבן משמעות בלעדיו.

לשון הקודש בפרשה

הרב יהונתן מיכאלי

קרבן ומנחה

פרשת ויקרא פותחת בדיני הקרבנות, וממשיכה בדיני המנחות.

שורשה של המילה 'קרבן' (שלא נזכרה עד עכשיו בתורה) הוא ק'ר'ב'. ניתן להבין שהקרבן נקרא כך בגלל שמקריבים אותו אל המשכן, ולאחר שחיטתו מקריבים אותו אל המזבח, כפי שנזכר בכמה מקומות ביחס לקרבנות שונים. אך יש דוחק בכך, שכן ישנן פעולות נוספות – שהן אפילו עיקריות יותר בקרבן – שהיה ניתן לקרוא לקרבן על שמן (לדוגמה: שחיטה, זריקה, הקטרה). לכן נראה יותר ששם זה מלמד על מהותו של הקרבן, שעל ידו האדם המקריב אותו מתקרב לד', כפי שמדגיש הכתב והקבלה (בשמות כב, ז) שהשם 'קרבן' מורה על קירוב רוחני אל ד', ולא על קירוב גשמי.

מנחה היא גם סוג של קרבן, כמפורש בפרשתנו "וּנְפֹשׁ כִּי מִקְרִיב קָרְבָּן מִנְחָה" (ב, א). אך בכל זאת ניכר בפסוקים שהשם 'מנחה' מיוחד לקרבן הבא מן הצומח, ולא מן החי [אם כי בפרשת בראשית גם קרבנו של הבל, שהיה מן החי, נקרא מנחה]. אך מה משמעות השם מנחה? ומדוע הוא מאפיין דווקא את הקרבן שבא מן הצומח?

עוד יש להעיר: כיום המילה 'מנחה' משמשת בעיקר לכינוי לתפילת מנחה. גם כאן צריך להבין, מדוע היא נקראת בשם זה: תפילות שחרית וערבית, נקראות על שם זמן ביום. האם תפילת מנחה גם נקראת על שם זמנה? ואם לא, מדוע לא, ומדוע היא נקראת דווקא בשם 'מנחה'?

נראה שהשם 'מנחה' ביחס לקרבנות הבאים מן הצומח, יסודו במשמעות כללית יותר של המילה מנחה; גם מתנות בין אנשים קרובים פעמים רבות מנחה. לדוגמה – יעקב שלח לעשו מנחה לפני שפגש אותו; וכן שלח יעקב עם בניו מנחה ליוסף במצרים; בני ישראל שולחים עם אהוד מנחה לעגלון מלך מואב; מואב וארם נושאים מנחה לדוד;

ומזבח קבוע לצורך זה. אך קרבנות חובה זהו חידוש בעצם הקורבן.

חז"ל מדייקים את משמעותו של החידוש הזה מהעובדה שיש כאן 'דיבור' חדש: "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא - בני ישראל מביאים חטאת ואין עובדי כוכבים מביאים חטאת". דרשה זו קשה לכאורה, שהרי גם ה'דיבור' הראשון שמצווה על קרבנות עולה מנחה וחטאת מתחיל באותם מילים כמעט: "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם". נראה שדייקו מהמילה 'אדם', שהחלק הראשון של הקרבנות שייך לכל בני האדם והשני לישראל בלבד. כלומר שבנקודה זו ניתן לראות את החידוש בעבודת הקרבנות של ישראל לעומת הגוים - הכפרה.

הקרבנות כשמים נעשים במטרה להתקרב לה'. כיצד הקורבן יוצר קרבה? המובן הפשוט הוא התבטלות וכניעה. מושג זה היה קיים תמיד גם אצל עובדי האלילים: האלוהים הוא גדול וחזק, והאדם מוכרח להתבטל כלפיו כדי לרצות אותו ולבטל את כעסו. הקורבן הוא משל וסימן להתמסרות של האדם בכל כוחותיו כלפי האלוהים.

אלא שקורבן כזה אינו מבטא שינוי אמיתי באדם עצמו. ההתבטלות אינה מנסה לעשות את האדם טוב יותר ממה שהיה - מושג כזה של שינוי לא היה קיים כלל אצל הגוים עובדי האלילים. לעומת זאת עבודת הקרבנות של ישראל מיוסדת על התשובה - היכולת של האדם להשתנות ולהיות טוב יותר. לכן אצל ישראל מתחדש סוג חדש של קרבנות חובה - חטאת ואשם שבמהותם נמצאת עבודת התשובה. התהליך של ההקרבה אינו תהליך חיצוני, אלא קודם כל תהליך פנימי של שינוי שהאדם המקריב עובר. התהליך של שחיטה-זריקה-הקטרה שנעשה לבעל חיים המוקרב מלמד על מה שמתרחש בנפשו של האדם המקריב ש'זובח את יצרו' ומבטל את מבנה הנפשי המקולקל שלו ואז 'נולד' מחדש.

מכאן אפשר לחזור ולראות שגם החלק הראשון של קרבנות הנדבה מקבל משמעות אחרת אצל ישראל: "יִקְרִיב אֹתוֹ לְרַצְנוֹ לִפְנֵי ה' ". בעבודת הקרבנות לאלילים מושג הרצון לא רלונטי ולהיפך - העיקר הוא ביטול הרצון האנושי מול הגודל האלוקי. אבל כאשר המטרה היא

בקרבנו של הבל שהביא מבכורות צאנו יותר מבמנחתו של קין שהביא רק מפרי האדמה – זה בגלל שעל האדם לתת קרבן משובח בהתאם ליכולתו. אך כאשר אדם עני, שבקושי יש לו כסף להחיות את נפשו, ובכל זאת הוא מביא מהמעט שיש לו לד' – אז אומר ד' 'מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו', כפי שמדקדק רש"י בפרשתנו (ב, א) מכך שדווקא במנחה נזכרה הלשון 'נפש'. ייתכן שבתנאים כאלו מיוחדת המנחה, כאשר היא כאילו נפשו של העני המקריב אותה – שדווקא בכך שהיא פחותה, היא מורה על כניעתו היתירה של המקריב לד', יותר מאשר בהקרבת בעל חיים לקרבן!

חידות לילדים

לפי סדר העולים לתורה

ראשון – באיזה צד של המזבח שוחטים את קרבן העולה?

(א) צפון

(ב) דרום

(ג) מזרח

ראשון – שני – ממה מביאים את קרבן העולה?

(א) בקר

(ב) צאן

(ג) עוף

(ד) כל התשובות נכונות

שני – שלישי – כמה סוגי מנחות יש?

(א) 3

(ב) 4

(ג) 5

רביעי – ממה מביאים קרבן שלמים?

ועוד. בכל המקומות הללו, אומר הכתב והקבלה, המנחה ניתנת מהפחות במעלה אל המכובד ממנו, ועל ידה מכבד הנותן את המקבל ומראה את כניעתו אליו ואת שפלות מעלתו ביחס אליו. שורשה של המילה 'מנחה' הוא 'נ'ו'ח', שכן ההנחה מורה על השפלה מלמעלה למטה (כמו שנאמר לדוגמה ביחס לידי משה במלחמת עמלק "וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יְדוֹ וְגָבַר עַמְלֶק" (שמות יז, יא), וזו גם משמעות ההנחה בלשוננו, דהיינו הורדה במחיר הדבר, כפי שנאמר על אחשוורוש ש"וְהִנְחָה לְמִדְיָנוֹת עֶשָׂה" (אסתר ב, יח) [ולאידך גיסא, כאשר אדם מכובד נותן מתנות לאדם שפחות ממנו, הוא בא להחשיבו ולרוממו, ולכן מתנות אלו נקראות 'משאות', כמו שנאמר אצל יוסף "וַיֵּשֶׂא מִשְׂאוֹת מֵאֵת פָּנָיו אֲלֵהֶם" (בראשית מג, לד), וכן אצל אחשוורוש "וַיִּתֵּן מִשְׂאוֹת כֶּיֶד הַמֶּלֶךְ" (אסתר ב, יח)].

כיצד תפילת המנחה קשורה למנחה?

הרמב"ם (בפירוש המשניות לברכות ד, א) אומר באופן ברור:

'מנחה, שם נופל על עת מעותי היום והוא כשנשאר ביום שעתים ומחצה זמניות, ונקראת התפלה השניה מנחה לפי שתחלת זמנה באותו עת. הרמב"ן (שמות יב, ו) מבאר מדוע נקרא זמן זה מנחה: 'לשון מנוחת השמש והשקט אורו הגדול'. ומסביר הכתב והקבלה שגם כאן הכוונה על שם תהליך ירידתה והשפלתה של השמש, שכן 'מחצות היום ואילך השמש שוקעת ממעמדה באמצע הרקיע ומשפלת ויורדת למטה עד גמר שקיעתה'. [יש לציין שתוס' בפסחים קז ע"א מבין שתפילת מנחה קרויה כך על שם קרבן המנחה שקרב בזמנה, ומשמע בדבריו שבעצם שם זה היה ראוי להיות גם שמה של תפילת שחרית, אלא שלה יש שם על שם זמנה. ויש להעיר, מדוע דווקא על שם המנחה שקרבה אז נקראת התפילה, ולא על שם הקרבן, שהרי מדובר במנחת התמיד כמבואר שם, שקרבה יחד עם קרבן התמיד של בין הערביים? וזה מזכיק אותנו לבירור הבא בעניין קרבן המנחה.]

כעת נחזור לשאלה בה פתחנו. מדוע דווקא הקרבן הבא מן הצומח נקרא מנחה?

ניתן לבאר שהמנחה נקראת כך משום שהיא פחותה מהקרבנות הבאים מן החי, בגלל שהיא באה מן הצומח ששוויו ומעלתו פחותים מן החי.

אך ייתכן שהמילה מנחה מורה גם על מעלה מיוחדת של קרבן זה. שכן אף ש'כל המרבה הרי זה משובח', וד' רצה

(א) זכר

(ב) נקבה

(ג) שתי התשובות נכונות

האם אפשר להביא שלמים מהעוף?

(א) כן

(ב) לא

חמישי – מצאו את המילים – "ואם כל עדת ישראל ישגו"
וראו ברש"י מי הם עדת ישראל?

(א) רוב העם

(ב) הסנהדרין

(ג) הכהנים

נשיא שחטא – איזה קרבן הוא מביא?

(א) פר בן בקר

(ב) שעיר עיזים

(ג) תור או בן יונה

שישי – מצאו את המילים "או נפש כי תגע בכל דבר
טמא" ראו ברש"י – מה עשה אדם זה שבגללו צריך להביא
קרבן?

שישי – שביעי – איזה קרבן הוא מביא?

(א) צאן נקבה או שני בני יונה או סולת

(ב) שני צאן או יונה אחת

(ג) שור או עז או עוף

שביעי – נפש שמעלה מעל – מה קרבנה?

(א) שעיר עיזים

(ב) עוף

(ג) איל תמים

(ד) בקר